

BESLUT

Dnr: 15/00902 2015-09-28

SAKEN

Aktuellt, SVT2, 2015-04-01, inslag om att apotek nekar unga preventivmedel; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGET

Inslaget handlade om att apotekspersonal nekade att expediera preventivmedel till unga flickor. Inslaget påannonserades av programledaren på följande sätt.

Vem ska bestämma när det är okej att en ung tjej använder preventivmedel? Den frågan har blivit aktuell efter att flera tjejer under femton år och deras föräldrar blivit nekade av apotekspersonal att hämta ut preventivmedel. Det har funnits flera motiveringar, bland annat att tjejerna är för unga för att ha sex.

I reportaget som följde intervjuades en barnmorska från en ungdomsmottagning. Följande sades.

(Barnmorska) – Jag tycker att det är förskräckligt. En kränkning mot föräldrarna och mot den personen, barnmorskan eller gynekologen, som har skrivit ut receptet och den unga som, som tur var, inte var med på apoteket. (Reporter) - [Barnmorska] är barnmorska på en ungdomsmottagning i Stockholm och pratar om en händelse på ett apotek i Nacka i höstas där en mamma nekades hämta ut en p-stav till sin trettonåriga dotter. Apoteksbiträdet höll en moralpredikan och ringde sedan till ungdomsmottagningen och sa att de hade gjort fel och att unga under femton år inte får ha sex. Med den händelsen i bakhuvudet så hände det även för [barnmorska], att en trettonårig tjej som varit hos henne inte fick ut sitt p-plåster på apoteket. (Barnmorska) Vi blev upprörda, bekymrade och fundersamma på vad det här handlar om. Vad det är som gör att man på apoteken ifrågasätter vår förskrivning och därmed försvårar för unga personer att skydda sig mot oönskade graviditeter.

Det sades sedan att denna fråga har blivit den största "snackisen" på landets

ungdomsmottagningar och att Riksförbundet för sexuell upplysnings (RFSU) tidning Ottar skrivit en artikel om fallen som nämnts i inslaget. Därefter intervjuades vd:n för Sveriges Apotekförening som sa följande.

Apoteken ska inte göra några moraliska bedömningar på vad som ska expedieras eller inte. Den typen av bedömningar ska inte göras på apotek utan vi ska expediera det som är korrekt och det som förskrivaren har tänkt ska expedieras till patienten. Ingenting annat.

Reportaget följdes av en direktsänd studiodebatt mellan ordföranden för RFSU och en informatör för organisationen Ja till livet. Ordföranden för RFSU sa bland annat att vuxna ska vara glada om unga vill prata om sex och stödja dem i användandet av preventivmedel. Informatören för Ja till Livet svarade bland annat att barn behöver skydd och inte ska uppmuntras till sexuellt risktagande.

ANMÄLAN

Inslaget är anmält av en företrädare för Apoteksgruppen i Nacka som anför följande.

I det aktuella inslaget togs ett fall upp som inträffat på ett apotek i Nacka. Det aktuella fallet gällde ett recept på ett hormonimplantat utskrivet till en 12-åring. Då detta preparat inte är indicerat/godkänt för personer under 18 år och då ingen notering (OBS/SIC) angivits på receptet, nekades expeditionen. Förskrivningen kan inte heller antas vara förenlig med vedertagen praxis. Kontakt med förskrivande barnmorska togs men då hon inte var anträffbar nekades expeditionen. Detta fall anmäldes av barnmorskorna till Läkemedelsverket som friade apoteket och menade att apoteket agerat enligt gällande föreskrifter. Inget av ovanstående framkom i inslaget och anmälaren anser att inslaget brutit mot kraven på saklighet och opartiskhet och att detta är extra allvarligt då inslaget har stor genomslagskraft.

Anmälaren är kritisk till att han inte var tillfrågad eller inbjuden för att ge sin version före sändningen. Ja till livet-företrädare/abortmotståndare som medverkade som motpart till barnmorskan i inslaget riskerade i stället att kopplas till apotekens agerande. Diskussionen var helt inriktad på nekande till expediering av preventivmedel och moraliska ställningstaganden, vilket är fullständigt fel i detta fall (felskrivet recept) som dessutom friats av Läkemedelsverket.

Apoteket i Nacka omnämndes i inslaget vilket med tidningen Ottars artikel (som är ursprunget till inslaget och där anmälaren intervjuades) enkelt går att koppla till apoteket. Detta har gett apotekspersonalen betydande besvär i form av bland annat obehagliga telefonsamtal etc.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

Bakgrunden till inslaget var att barnmorskor uppmärksammat att flera av deras unga patienter under 15 år nekats hämta ut de preventivmedel som förskrivits åt dem. En av dessa patienter, en 13-årig flicka, nekades när hennes mamma skulle hämta ut ett recept på en p-stav åt henne på ett apotek i Nacka. Något som tidigare uppmärksammats i en artikel i tidningen Ottar och också refererats i andra medier. En annan minderårig flicka nekades på ett annat apotek i Stockholm. Sammantaget hade många barnmorskor upplevt en nymoralism bland apoteken i hela landet då det fanns fler exempel på minderåriga eller deras föräldrar, som nekats hämta ut preventivmedel. Något som den barnmorska som intervjuades i *Aktuellts* reportage vittnade om.

Anmälaren menar att inslaget brutit mot kravet på saklighet då det inte framkom att receptet i Nacka var felskrivet och Läkemedelsverket friat apoteket.

Då inslaget inte handlade om ett enstaka fall utan en befarad generell trend ansågs det inte vara relevant att i detalj redovisa alla omständigheter kring receptanteckningen eller personalens bemötande av mamman som nekades sin dotters
förskrivning på apoteket i Nacka, som också är det apotek anmälaren
representerar. Reportaget tog i stället sin utgångspunkt i barnmorskornas
upplevelse av ett moraliskt ställningstagande bland landets apotek som eventuellt
skulle kunna bero på en snävare tolkning av rådande sexuallagstiftning. Fallet i
Nacka var ett sådant exempel.

När det gäller den efterföljande studiodebatten handlade inte heller den om ett specifikt fall utan om den eventuella nymoralism som finns vad gäller förskrivning av preventivmedel till unga och som debatterades av en representant för RFSU respektive organisationen Ja till livet.

Anmälaren invänder också mot att han inte fick tillfälle att ge sin version av händelsen före sändningen och anser att inslaget inte var opartiskt. Eftersom inslaget inte pekade ut något speciellt apotek och utgångspunkten var generell så intervjuades vd:n för Sveriges Apoteksförening. I tv-reportaget framhärdade han att apoteken agerar professionellt och utan hänsyn till någon nymoralism eller eventuell annorlunda tolkning av sexuallagstiftningen. Enligt vd:n stämmer inte barnmorskornas bild av att detta är ett växande problem eller någon trend.

ANMÄLARENS KOMMENTAR

SVT skriver: "ansågs det inte vara relevant att i detalj redovisa alla omständigheter kring receptanteckningen". Med detta menar SVT att det faktum att receptet var inkorrekt skrivet var en detalj i sammanhanget. Detta är naturligtvis fullständigt fel då detta var det helt centrala i detta fall. Receptet var

till en 12-åring på ett hormonimplantat med upp till 3-års effekt avsett för kvinnor mellan 18 – 40 år och skrivet utan notering. Hade receptet noterats med "OBS", "SIC" eller motsvarande hade det expedierats som vanligt. Efter kontakten med förskrivande barnmorska skrev denna också samma dag ett nytt recept till denna patient markerat med "OBS". Nämnas kan också att en av apotekens huvuduppgifter är att kontrollera och justera felaktigheter på recept, vilket görs dagligen. Apotekens farmaceutiska personal har en universitets— utbildning på 3–5 år helt inriktad på läkemedel och är fullt kapabel att agera när risk för patientsäkerheten föreligger eller om något strider mot vetenskap och beprövad erfarenhet. Detta har uppenbarligen gått både dessa barnmorskor, Ottar och SVT fullständigt förbi.

SVT skriver vidare att "reportaget istället tog sin utgångspunkt i barnmorskornas upplevelse av ett moraliskt ställningstagande bland landets apotek". Det är uppenbart att dessa barnmorskor använt fallet på apoteket i Nacka som ett redskap i sin agenda att föra fram sina upplevelser om en ökad nymoralism bland landets apotek. Att ett av Sveriges största licensfinansierade nyhets–program helt okritiskt för fram detta som en huvudnyhet är häpnadsväckande.

SVT menar att "inslaget inte pekade ut något speciellt apotek". Inslaget i *Aktuellt* inleds med "ett apotek i Nacka" och då anmälaren intervjuades tidigare i tidskriften Ottar (som även citerades) och där framträtt med fullständigt namn så var det inte särskilt svårt att härleda vilket specifikt apotek detta gällde.

TILLÄGGSYTTRANDE FRÅN SVT

SVT har fått tillfälle att komma in med ett tilläggsyttrande mot bakgrund av anmälarens kommentar och anför bland annat följande.

Inget specifikt apotek i Nacka pekades ut. I den aktuella kommunen återfinns tolv apotek. De specifika invändningar som anmälaren anför gällande receptets formulering samt identifiering av apotek måste anses vara mindre avgörande i sammanhanget.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på opartiskhet innebär enligt granskningsnämndens praxis att om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att inslaget handlade om att barnmorskor ansåg att apotekspersonal nekat att expediera unga tjejer preventivmedel av moraliska skäl och att detta exemplifierades av en händelse som skett på ett apotek i Nacka. Enligt nämndens mening var inslaget inte utformat på ett sådant sätt att ett enskilt apotek pekades ut. Att någon företrädare för apoteket i Nacka inte fick möjlighet att bemöta kritiken strider därför inte mot kravet på opartiskhet. Att det i inslaget inte gavs en fullständig bild av omständigheterna i det specifika fallet på apoteket i Nacka strider inte heller mot kravet på saklighet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Leif Hedman, Jan Holmberg och Nedjma Chaouche efter föredragning av Johannes Wik.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Johannes Wik